

תוכן עניינים

א. מבוא.....3

ב. סקירת ספרות.....4

התמורות הדמוגרפיות במאה ה-21

מוסדות המערכת הפנסיונית בישראל

העלאת גיל הפרישה כמענה לאתגרי הרשת הפנסיונית

התנגדויות להעלאת גיל הפרישה

גיל הפרישה עבור נשים

הצעות אלטרנטיביות לקטגוריית גיל כמדד לפרישה

שאלת עלות מול תועלת

ג. ממצאים.....14

ד. ביבליוגרפיה.....16

מבוא :

מאז סוף מלחמת העולם השנייה, ההזדקנות של האוכלוסייה עקב העלייה בתוחלת החיים, לצד ירידה בשיעורי הפרייון, מובילים למחסור בכוח אדם ובידיים עובדות למשק, ומגדילות את יחס התלות באופן שלילי. שינויים דמוגרפיים אלה, משפיעים על הביטוח הסוציאלי לעת זקנה, או הביטוח הפנסיוני. על מנת להתמודד עם חיזוי משברי פנסיה עתידיים במצב בו לא תוכלנה קרנות הפנסיה והמדינה לממש התחייבויותיהן הפיננסיות, בשל נטלן הכלכלי כבד, ובשל היעדר הכנסה מספקת מעבודתה וממסיה של האוכלוסייה העובדת מבעוד מועד, מדינות רבות בעולם הראשון עוסקות בניסיון למצוא פתרונות ריאליים לבעיה זו. אחד המענים הבולטים, הנידונים ברוב המדינות, הוא דחיית גיל הפרישה, שיאפשר שנות עבודת רבות יותר, וכפועל יוצא, חיסכון פנסיוני גדול יותר לצד דחיית תשלומי הפנסיה וקצבאות הזקנה של הקרנות ושל ביטוח לאומי.

החוק במדינת ישראל קובע כי, כל עובדת שמלאו לה 20 שנים או עובד שמלאו לו 21 שנים, זכאים להפרשה לביטוח פנסיוני, המופרש על-ידי העובד ועל-ידי המעסיק. עם הגעתו של העובד לגיל פרישה, היינו, גברים בגיל 67, ונשים בגיל 64 ([ביטוח לאומי](#)) (משתנה בכפוף לשנת הלידה ולהחלטות משרד האוצר), מופרשת כל חודש 'משכורת' לגמלאי, בהתאם לסכום שצבר (שוורץ, 2011). הפנסיה בזקנה מתבססת על לוחות תוחלת חיים, הן בחישוב האיזון האקטוארי (כלומר התחייבות מול נכסים לאחר היוון), והן בקביעת הקצבה שתשולם למבוטחים בגיל הפרישה.

שאלת המחקר היא: האם העלאת גיל הפרישה תספק מענה הולם להתמודדות מול משברי פנסיה עתידיים במדינת ישראל?

העבודה תסקור את הספרות המחקרית, הדנה בשאלת העלאת גיל הפנסיה בישראל ובצעדים אלטרנטיביים בהם ניתן לנקוט, על מנת למנוע פגיעה באוכלוסיית העובדים בכלל ובאוכלוסיית העובדים המבוגרים בפרט. אטען כי על סמך הספרות המחקרית, נראה כי העלאת גיל הפנסיה או לפחות הענקת זכות בחירה לגבי מועד הפרישה, לצד חקיקה ותמריצים שיבטיחו תעסוקה של מבוגרים, עשויים להקל על הגירעון העתידי בקרנות הפנסיה במדינת ישראל.

סקירת ספרות:

התמורות הדמוגרפיות במאה ה-21

ההזדקנות האוכלוסייה היא אחת מהתופעות האוניברסליות המאפיינות את המדינות המתועשות משלהי המאה ה-20 בתהליך עקבי וברור (בן-ישראל, 1997). אחת הסיבות לכך היא עלייה בתוחלת החיים

שמתרחשת כתוצאה מתגליות ומחקרים חדשים על גורמים פוטנציאליים מסכני חיים, התפתחות מדע הרפואה, ובייחוד מציאת דרכי הגנה ומניעה מפני מחלות שנחשבו בעבר לחשוכות מרפא (אינס-קינג, בן-שלום וסבטו, 2004, 2006, WHO). תהליך דמוגרפי נוסף הבולט במדינות המערב בעשורים האחרונים הוא ירידה בפריון והצטמצמות חלקם של הילדים באוכלוסייה. שיעורי הילודה במדינות המערביות המתועשות ירדו כל כך בעשורים האחרונים, עד כדי ירידה מתחת להיקף הילודה הנחוץ לתחלופת האוכלוסייה (Castles, 2003).

גם ישראל צפויה לעבור תהליך הזדקנות משמעותי, הכולל עליה בגודל המוחלט של קבוצת הגיל מעל גיל 65 ובחלקה באוכלוסייה (הלמ"ס, תחזיות האוכלוסייה לטווח הארוך (2009-2059)). ישראל נמצאת במקום השביעי מבין מדינות ה-OECD (82.1 שנים) בתוחלת החיים. הגברים הישראליים ממוקמים גבוה מאד, במקום השלישי, ובתוחלת צפויה הגבוהה ב-2.5 שנים מהממוצע השנתי (הלמ"ס, הודעה לתקשורת 28 באוקטובר, 2015). רמת הפריון בישראל גבוהה במידה רבה מזו של מדינות המערב (סטטיסטיקל 132, למ"ס)¹. עם זאת, היא אינה נושאת בשורה דמוגרפית משמעותית לישראל.

שנת לידה	1979–1975	1984–1980	1989–1985	1994–1990	1999–1995	2004–2000	2009–2005
גברים	71.2	72.7	73.8	75.1	76.1	77.4	78.9
נשים	74.7	76.1	77.4	78.8	80.0	81.6	82.7
הפרש	3.5	3.4	3.6	3.7	3.9	4.2	3.8

לוח 1- תוחלת החיים בקרב נשים וגברים בישראל

הזדקנות האוכלוסייה והירידה בפריון משפיעים על "יחס התלות", שהוא מדד המבטא את היחס שבין גודל האוכלוסייה הפעילה כלכלית, בגיל העבודה (בטווח הגילאים 20-64) לבין האוכלוסייה שאינה פעילה כלכלית- כלומר, אינה בגיל העבודה (צעירים עד גיל 20, ומבוגרים מעל גיל 64) (ברוידא, 2003). יחס התלות רלוונטי לקרנות הפנסיה, שכן, האוכלוסייה הבוגרת עשויה להזדקק לתמיכה ולסיוע, אשר ימומן מתוך הכנסותיהם והתחייבויותיהם של אלו הפעילים בשוק העבודה. כיום במדינות ה-OECD, כל 4.2 אנשים בגיל העבודה תומכים בממוצע בכל אדם מבוגר. הצפי הוא כי יחס התלות יוכפל או אף ישולש במדינות המפותחות או המתועשות (נדיב, מילרמן, 2013).

¹ סטטיסטיקל 132, נדלה מתוך: http://www.cbs.gov.il/www/statistical/mw2013_h.pdf